

“उन्नत शेती - समृद्ध शेतकरी” मोहीम
राबविणेबाबत मार्गदर्शक सूचना
(सन २०१८-१९)

महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्र. ०४१८/प्र. क्र. १५५ / १४-अ,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग, मंत्रालय, मुंबई-३२,
दिनांक : २७ एप्रिल, २०१८

वाचा : कृषि व पदुम विभागाचे पत्र क्र. राकृवि-०३१८/प्र.क्र.८१/१४-अ, दि. ०२/०४/२०१८

प्रस्तावना:

कृषि विभागामार्फत राज्यात शेती विकासाच्या तसेच शेतकरी कल्याणाच्या राबविल्या जाणाऱ्या विविध योजना व कार्यक्रमांची परिणामकारकपणे अंमलबजावणी करण्यासाठी शासनाने सन २०१७-१८ मध्ये “उन्नत शेती - समृद्ध शेतकरी” मोहीम राबविलेली आहे. त्याद्वारे कृषि विभागाच्या प्रचलित योजनांच्या अंमलबजावणीत अधिक सुटसुटीतपणा व सुसूत्रता आणणे शक्य झाले तसेच, विभागाच्या योजनांची पारदर्शकरित्या व अधिक प्रभावीपणे राबविण्याचा शासनाचा उद्देश सफल झाला आहे. सबब, ही मोहिम सन २०१८-१९ मध्ये देखिल राबविण्याचा शासनाचा मानस आहे.

“उन्नत शेती - समृद्ध शेतकरी” या मोहिमेंतर्गत चालू वर्षी देखील “प्रमुख पिकांची प्रत्यक्षात प्राप्त होणारी उत्पादकता व या पिकांच्या अनुवांशिक उत्पादन क्षमतेतील (Genetic Yield Potential) तफावत कमी करून शेतकऱ्यांनी घेतलेल्या पिक कर्जाच्या रकमेपेक्षा अधिक आर्थिक उत्पन्न प्राप्त करून देणे, आणि पिक विमा योजनेंतर्गत जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना सहभागी करून घेऊन नैसर्गिक आपत्तीमुळे पिकांच्या होणाऱ्या नुकसानी पासून शेतकऱ्यांना संरक्षित करणे” हे प्रमुख उद्दिष्ट राहिल.

या मोहिमेंतर्गत चालू वर्षी “तालुका” हा कृषि विकास व उत्पादन वाढीसाठी नियोजनाचा घटक म्हणून निश्चित करण्यात येत आहे. त्यानुसार, शेतकऱ्यांचे आर्थिक उत्पन्न वाढविण्याच्या दृष्टीने या मोहिमेंतर्गत प्रमुख पिकांची उत्पादकता त्यांच्या अनुवांशिक उत्पादन क्षमतेपर्यंत वाढविण्याचा प्रयत्न करणे, पिकांचे वैविधीकरण (Diversification) करणे, पिकांचा उत्पादन खर्च कमी करणे, शेतमालाच्या बाजार भावातील नियमित चढ - उतार लक्षात घेऊन शेतमाल विक्रीचे तंत्र शेतकऱ्यांना अवगत करून देणे, शेती पूरक व्यवसायांना चालना देणे, बाजारपेठ आधारित कृषि उत्पादनाबाबत निर्णय घेण्याच्या दृष्टीने राज्यातील शेतकऱ्यांच्या उत्पादक कंपन्यांद्वारे शेतकऱ्यांचे संघटन करणे व या कंपन्यांची व्यावसायिक क्षमता बांधणी करणे, काढणी पश्चात शेतमाल हाताळणी व मूल्यवर्धन करणे इ. बाबींवर शासनाचा भर राहिल.

प्रत्येक तालुक्यातील प्रमुख पिकांची उत्पादकता वाढविण्याच्या दृष्टीने आधुनिक तंत्रज्ञानाची निश्चिती करून त्याच्या प्रचार व प्रसिद्धीसाठी विविध योजनांतर्गत राबवावयाच्या बाबींचे एकसुत्रीकरण करण्यात येणार आहे. त्याशिवाय, विविध निविष्ठा, औजारे, सूक्ष्म सिंचन संच व अन्य पायाभूत सुविधांचे अनुदान थेट शेतकऱ्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्यावर थेट जमा करणे, योजनांच्या

अंमलबजावणीमध्ये माहिती व तंत्रज्ञानाचा मोठ्या प्रमाणात वापर करणे इ. बाबींवर देखील या मोहिमेंतर्गत भर देण्यात येणार आहे.

अशाप्रकारे, येत्या खरीप हंगामापासून “उन्नत शेती - समृद्ध शेतकरी” या मोहिमेंतर्गत प्रचलित सर्व योजनांमध्ये राबविण्यात येणाऱ्या विविध घटकांच्या / बाबींच्या अंमलबजावणी करिता सविस्तर मार्गदर्शक सूचना विहित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती, त्याबाबत शासनाने पुढील प्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय:

१. सन २०१८-१९ साली खरीप व रब्बी हंगामामध्ये “उन्नत शेती - समृद्ध शेतकरी” या मोहिमेच्या अंमलबजावणीस मान्यता देण्यात येत आहे. सदर मोहिमेचे आयुक्त (कृषि) यांनी राज्य स्तरावरून संनियंत्रण करावे.
२. “शेतकऱ्यांना प्रमुख पिकांची प्रत्यक्षात प्राप्त होणारी उत्पादकता व त्या पिकांच्या अनुवांशिक उत्पादन क्षमतेतील (Genetic Yield Potential) तफावत कमी करून शेतकऱ्यांनी घेतलेल्या पिक कर्जाच्या रकमेपेक्षा अधिक आर्थिक उत्पन्न प्राप्त करून देणे, आणि पिक विमा योजनेंतर्गत जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना सहभागी करून घेऊन नैसर्गिक आपत्तीमुळे पिकांच्या होणाऱ्या नुकसानी पासून शेतकऱ्यांना संरक्षित करणे” हे या मोहिमेचे प्रमुख उद्दिष्ट राहिल.
३. चालू वर्षी पासून “तालुका” हा कृषि विकास व उत्पादन वाढीसाठी नियोजनाचा घटक म्हणून निश्चित करण्यात येत आहे. त्यानुसार, ज्या तालुक्यातील प्रमुख पिकांच्या कमी उत्पादकतेमुळे शेतकऱ्यांना त्या पिकासाठी घेतलेल्या कर्जापेक्षा कमी उत्पन्न मिळत आहे, अशा तालुक्यांना संबंधित पिकांच्या हमी भावानुसार प्राप्त होणारे उत्पन्न हे घेतलेल्या पिक कर्जापेक्षा जास्त मिळणे शक्य होईल तेवढ्या प्रमाणात उत्पादकता वाढीचा लक्षांक देण्यात यावा. त्याचप्रमाणे, ज्या तालुक्यातील प्रमुख पिकांची उत्पादकता जास्त आहे व हमी भावानुसार शेतकऱ्यांना त्या-त्या पिकासाठी घेतलेल्या कर्जापेक्षा अधिक उत्पन्न मिळत आहे, त्या तालुक्यांना संबंधित पिकांच्या सरासरी उत्पादकतेत किमान २०% वाढीचा लक्षांक द्यावा.
४. तालुक्यातील प्रमुख पिकांची उत्पादकता वाढविण्याच्या दृष्टीने विविध प्रचलित योजनांतर्गत निविष्टा निश्चित करणे आणि आधुनिक तंत्रज्ञानाचा प्रसार करण्यासाठी राबवावयाच्या बाबींचे एकसुत्रीकरण करणे तसेच, प्रत्येक योजनेत सामाईक असलेल्या घटकांच्या / बाबींच्या अंमलबजावणीबाबत पुढीलप्रमाणे सामाईक मार्गदर्शक सूचना विहित करण्यात येत आहेत.

४.१. पिक प्रात्यक्षिके:

राज्यातील विविध पिकांची उत्पादकता वाढविण्याच्या हेतूने तंत्रज्ञान प्रसाराचे साधन म्हणून पिक प्रात्यक्षिके शेतकऱ्यांचे शेतावर विभागामार्फत आयोजित करण्यात येतात. यापूर्वी पिक प्रात्यक्षिकांसाठी लागणा-या निविष्टा शासनामार्फत खरेदी करून लाभार्थ्यांस पुरवठा करण्यात येत होत्या तसेच, प्रात्यक्षिकाचे क्षेत्र किमान १०० हेक्टर असल्याने मोठ्या प्रमाणावर

विखुरलेल्या क्षेत्रावर प्रात्यक्षिके घ्यावी लागत होती. विखुरलेल्या स्वरूपातील या मोठ्या क्षेत्रावर पोहोचण्यास कृषि सहाय्यकांना शक्य होत नव्हते परिणामी, सर्व शेतकऱ्यांसोबत नियमित संवाद साधणे व तंत्रज्ञान प्रसारामध्ये अडचणी येत होत्या. सबब, प्रात्यक्षिकांच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी पुढील निर्णय घेण्यात येत आहे -

- ४.१.१. चालू वर्षापासून सर्व प्रचलित योजनांतर्गत पिक प्रात्यक्षिक १० हेक्टर क्षेत्रावर घेण्यात यावेत, हे क्षेत्र शक्यतो सलग असावे.
- ४.१.२. प्रत्येक गावात ज्या योजनांची अंमलबजावणी करण्यात येणार असेल त्या योजनेंतर्गत पिक प्रात्यक्षिकाची अंमलबजावणी करण्याची जबाबदारी कृषि सहाय्यकाकडे राहिल.
- ४.१.३. एका हंगामात प्रत्येक कृषि सहाय्यकाकडे साधारणतः दोन व खरीप / रबी / उन्हाळी हंगामात मिळून कमाल ५ पिक प्रात्यक्षिकाचे आयोजन देण्यात यावे. सर्व संबंधित कृषि सहाय्यकांच्या पर्यवेक्षकांनी दर १५ दिवसाला पिक प्रात्यक्षिकांना नियमितपणे भेट द्यावी व शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करावे तसेच, कृषि सहाय्यकांना पुढील भेटीपर्यंत प्रात्यक्षिकांतर्गत करावयाच्या कामांबाबत सूचना द्याव्यात आणि पुढील भेटीवेळी झालेल्या कामाचे मूल्यमापन करून आपला अहवाल वरिष्ठ कार्यालयास नियमितपणे सादर करावा. पिक प्रात्यक्षिकांना भेट दिल्यानंतर कृषि पर्यवेक्षकांनी त्यांना विविध योजनांतर्गत नेमून दिलेल्या बाबींची संबंधित गावात मोक्या तपासणी देखील करावी. त्याचप्रमाणे, सर्व संबंधित मंडळ कृषि अधिकाऱ्यांनी १५ दिवसातून एकदा किमान एका पिक प्रात्यक्षिकास भेट द्यावी व आपला अहवाल सादर करावा. अशाप्रकारे, सर्व पर्यवेक्षकांनी व मंडळ कृषि अधिकाऱ्यांनी पिक प्रात्यक्षिकांना नियमित भेटी द्याव्यात सदर भेटी नंतर त्यांनी सादर करावयाच्या अहवालाचे प्रारूप संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी विहित करावे. सदर प्रारूपामध्ये तालुक्यातील सर्व पिक प्रात्यक्षिकांचा अहवाल संकलित करून तालुका कृषि अधिकाऱ्यांनी दर महिन्याला जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकाऱ्यांना एकत्रित अहवाल सादर करावयाचा आहे. त्याआधारे, संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी राज्याचा एकत्रित अहवाल येत्या खरीप व रबी हंगामामध्ये जून महिन्यापासून पुढील प्रत्येक महिन्याच्या ३० तारखेपर्यंत राज्य शासनास सादर करावयाचा आहे.
- ४.१.४. तालुक्यातील प्रमुख पिकांची सरासरी उत्पादकता, राज्यात काही शेतकऱ्यांनी या पिकांमध्ये मिळवलेली उच्चतम उत्पादकता आणि त्या पिकांची विद्यापीठाने ठरवून दिलेली अनुवांशिक उत्पादनक्षमता (Genetic Potential) यामध्ये मोठी तफावत आहे. ही तफावत कमी करून पिकांची उत्पादकता वाढविण्यासाठी स्थानिक कृषि हवामान पध्दतीचा विचार करून संबंधित कृषि विद्यापीठाच्या कार्यक्षेत्रातील प्रत्येक जिल्ह्यातील प्रमुख पिकांसाठी कृषि विद्यापीठांच्या शास्त्रज्ञांनी (संचालक, संशोधन / संचालक, विस्तार) आधुनिक तंत्रज्ञान निश्चित करून विभागीय कृषि सह संचालकांना द्यावे. सर्व विभागीय कृषि सह संचालकांनी याकामी कृषि विद्यापीठ, कृषि विभागाचे क्षेत्रीय अधिकारी

व अन्य संस्थांशी समन्वय साधून तंत्रज्ञान निश्चित करून घ्यावे व हे तंत्रज्ञान शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचविण्याच्या दृष्टीने विस्तार कार्याचे तसेच, पिक प्रात्यक्षिकांचे नियोजन करावे. तंत्रज्ञान निश्चितीसाठी त्या-त्या पिकांचे उच्चतम उत्पादन घेतलेल्या शेतकऱ्यांची मदत देखील घेण्यात यावी.

४.१.५. एकूण १० हेक्टर क्षेत्र असणाऱ्या शेतकऱ्यांचे समुह/गटामार्फत प्रात्यक्षिकांची अंमलबजावणी करण्यात यावी, गटामधील जे शेतकरी शासनाने ठरवून दिलेल्या तंत्रज्ञानाप्रमाणे पिक प्रात्यक्षिकाचे आयोजन करण्यास तयार असतील अशाच शेतकरी समुहांना लाभार्थी म्हणून निवडण्यात यावे. गावातील प्रात्यक्षिकांच्या संख्येपेक्षा अधिक गटांची इच्छुक्ता प्राप्त झाल्यास लाभार्थी गटाची लॉटरी पद्धतीने निवड करण्यात यावी. प्रत्येक शेतकरी गटात किमान १० शेतकऱ्यांचा समावेश असणे बंधनकारक राहिल व प्रत्येक शेतकऱ्याला १ एकर क्षेत्र मर्यादेपर्यंत अथवा त्या - त्या योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार अनुज्ञेय असणाऱ्या क्षेत्र मर्यादेपर्यंत आर्थिक लाभ देण्यात यावा.

४.१.६. पिक प्रात्यक्षिकासाठी निवडण्यात आलेल्या शेतकऱ्यांना वाटप केलेल्या मृद आरोग्य पत्रिके आधारे अथवा ज्या ठिकाणी मृद आरोग्य पत्रिका उपलब्ध नसेल अशा ठिकाणी मृद तपासणी करून त्या अहवालाप्रमाणे लागणा-या निविष्टा निश्चित कराव्यात. सदर निविष्टा संबंधित कृषि विद्यापीठांचे शास्त्रज्ञ व संबंधित विभागीय कृषि सह संचालकांनी निश्चित कराव्यात. प्रात्यक्षिकासाठी लागणाऱ्या निविष्टा या प्राधान्याने महाबीज, राष्ट्रीय बीज निगम, कृषि विद्यापीठे, शासकीय जैविक प्रयोगशाळा (बियाणे व जैविक खते व औषधे इ.) या शासकीय संस्थांमार्फत मार्फत शेतकऱ्यांनी खरेदी कराव्यात. या निविष्टांव्यतिरिक्त अन्य निविष्टांची लाभार्थी शेतकरी गटाने खुल्या बाजारातून त्यांच्या पसंतीने खरेदी करावी व त्यानंतर गटातील शेतकऱ्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्यात थेट अनुदान जमा करण्यात येईल. कृषि विभागामार्फत शेतकऱ्यांना कीटकनाशके, खते व औषधे इ. ची 'जेनेरिक' नावाने शिफारस करावी.

४.१.७. पिक प्रात्यक्षिकांमध्ये वापरलेले तंत्रज्ञान या प्रात्यक्षिकांमध्ये सहभागी नसणाऱ्या राज्यातील इतर सर्व शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचविण्यासाठी प्रात्यक्षिकाचे क्षेत्रावर स्थानिक शेतकऱ्यांच्या भेटीचे आयोजन करण्यात यावे.

४.१.८. प्रत्येक पिक प्रात्यक्षिकाकरिता शेतकरी गटाच्या व कृषि पर्यवेक्षकांच्या उपस्थितीत शास्त्रोक्त पद्धतीने पिक कापणी प्रयोग घेण्यात यावेत, याची संपूर्ण जबाबदारी संबंधित कृषि सहाय्यकांची व पर्यवेक्षकांची राहिल, आणि याचे संपूर्ण संनियंत्रण तालुका कृषि अधिकाऱ्यांनी करून पिक प्रात्यक्षिकांच्या उत्पादकतेची माहिती गाव निहाय / पिक निहाय / महसूल मंडळ निहाय संकलित करावी. याबाबत (संचालक विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी पिक प्रात्यक्षिकांच्या पिक कापणी प्रयोगांच्या आयोजनाबाबत कार्यपद्धती विहित करावी तसेच, उत्पादकतेची माहिती संकलित करण्याकरिता विवरणपत्र विहित करावे.

तालुक्यातील पिक प्रात्यक्षिकांच्या उत्पादकतेचा अहवाल जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकाऱ्यांनी संकलित करून आयुक्त (कृषि) यांना सादर करावा व आयुक्तांनी सदर अहवाल शासनास सादर करावा. सदर अहवाल संबंधित पिकांच्या कापणीनंतर १५ दिवसांमध्ये प्राप्त होईल याची आयुक्त (कृषि) यांनी दक्षता घ्यावी. पिक प्रात्यक्षिकांमधील पिकांकरिता पिक कापणी प्रयोगाचे प्रत्यक्ष आयोजन करून पिक कापणीचा अहवाल विहित प्रपत्रात सादर करण्याची प्राथमिक जबाबदारी कृषि सहाय्यकांची असल्याने त्यांनी विहित कालावधीत अहवाल सादर करावा.

४.२. कृषि तंत्रज्ञान प्रसार :

कृषि विभागाच्या प्रचलित योजनेचा लाभ न मिळणाऱ्या शेतकऱ्यांच्या प्रमुख पिकांची उत्पादकता वाढविण्याच्या दृष्टीने, पिक प्रात्यक्षिकांतर्गत स्थानिक कृषि हवामान पद्धतीनुसार निश्चित केलेल्या कृषि तंत्रज्ञानाचा या प्रात्यक्षिकांमध्ये सहभागी नसलेल्या राज्यातील इतर सर्व शेतकऱ्यांपर्यंत प्रसार करणे आवश्यक आहे. जेणेकरून सदर शेतकऱ्यांचे देखील आर्थिक उत्पन्न वाढविणे शक्य होईल. त्यादृष्टीने, विभागीय कृषि सह संचालकांनी संबंधित विभागातील / जिल्हातील प्रमुख पिकांसाठी निश्चित केलेल्या तंत्रज्ञानाची माहिती आयुक्त (कृषि) यांनी कृषि विभागाच्या संकेतस्थळावर दि. १५ मे, २०१८ पूर्वी प्रसिद्ध करावी तसेच, क्षेत्रीय अधिकारी / कर्मचाऱ्यांनी समाज माध्यमांचा वापर करून सदर तंत्रज्ञान शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचविण्याचे प्रयत्न करावेत.

४.२.१. तालुक्यातील प्रमुख पिकांसाठी निश्चित केलेले तंत्रज्ञान इतर सर्व शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचविण्यासाठी प्रचार व प्रसिद्धीचे आयुक्त (कृषि) यांनी नियोजन करावे. याकरिता विविध प्रसार माध्यमे, वर्तमानपत्र, दूरदर्शन, आकाशवाणी, दृकश्राव्य माध्यमे, समाज माध्यमे, कृषि महोत्सव इ. च्या माध्यमातून सर्व शेतकऱ्यांपर्यंत हे तंत्रज्ञान पोहोचविण्याचे नियोजन करावे.

४.२.२. जिल्हा स्तरावर आयोजित करण्यात येत असलेल्या जिल्हा मासिक चर्चा सत्रामध्ये सध्याच्या निमंत्रित सदस्यांबरोबरच कृषि विभागाच्या मंडळ कृषि अधिकारी स्तरापर्यंतच्या अधिकाऱ्यांना निमंत्रित करण्यात यावे. या चर्चा सत्राच्या माध्यमातून जिल्हातील प्रमुख पिकांच्या परिस्थितीचा नियमितपणे सखोल आढावा घेऊन जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकाऱ्यांनी 'मासिक संदेश' तयार करावा. सदर संदेश लिखित स्वरूपात कृषि सहाय्यकांपर्यंत पोहोच करावा तसेच, सदर संदेशास प्रमुख वर्तमान पत्र, आकाशवाणी इ. प्रसार माध्यमातून प्रसिद्धी द्यावी आणि कृषि सहाय्यकांनी सदर संदेश त्यांच्या अधिनस्त गावातील कृषि वार्ताफलकावर प्रसिद्ध करावा.

४.२.३. आयुक्त (कृषि) यांनी संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) व सर्व विभागीय कृषि सह संचालकांच्या मदतीने प्रत्येक तालुका कृषि अधिकाऱ्यांना त्यांच्या तालुक्यातील प्रमुख पिकांचे उत्पादन

- वाढीचे उद्दिष्ट निश्चित करून द्यावे व वर्ष अखेरीस उद्दिष्टपूर्तीचा आढावा घेऊन शासनास अहवाल सादर करावा.
- ४.२.४. तालुका कृषि अधिकाऱ्यांनी प्रत्येक कृषि सहाय्यकाला त्याच्याकडील गावामध्ये फिरती कार्यक्रम आखून द्यावा. या कार्यक्रमाप्रमाणे कृषि सहाय्यकाने त्याच्या कडील प्रत्येक गावामध्ये किमान एक दिवस पूर्ण वेळ भेट द्यावी व भेटीच्या दिवसाबाबतची माहिती ग्रामपंचायत कार्यालयातील कृषि वार्ताफलकावर लिहावी. गाव भेटीच्या दिवशी कृषि सहाय्यकाने संबंधित ग्रामपंचायत कार्यालयात अथवा गावातील अन्य सोयीच्या ठिकाणी पूर्ण वेळ उपस्थित राहणे अनिवार्य राहिल. सदर दिवशी कृषि सहाय्यकाने पिक प्रात्यक्षिक स्थळी भेट द्यावी व लाभार्थी शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करावे तसेच इतर क्षेत्रीय कामे करावीत.
- ४.२.५. “उन्नत शेती - समृद्ध शेतकरी” मोहिमेअंतर्गत मागिल वर्षी कृषि सहाय्यकांनी प्रत्येक गावामध्ये कृषि वार्ताफलक तयार करून घेतले आहेत, त्याद्वारे तंत्रज्ञान शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचविण्यात यावे. सदर कृषि वार्ताफलकावर गावामध्ये राबविण्यात येत असलेल्या योजनांची माहिती लिहावी तसेच, योजनेंतर्गत निवड झालेल्या लाभार्थ्यांची यादी व पिक प्रात्यक्षिकाचे स्थळ दर्शवावे.
- ४.२.६. कृषि व कृषि संलग्न विभागांमार्फत दि. २४ मे ते ७ जून, २०१८ हा रोहिणी नक्षत्राचा कालावधी “उन्नत शेती - समृद्ध शेतकरी” पंधरवाडा म्हणून राबविण्यात यावा. या पंधरवाड्यात प्रत्येक गावात खरीप हंगामपूर्व तयारी बैठकांचे आयोजन करण्यात यावे. यामध्ये कृषि विद्यापीठ, कृषि विज्ञान केंद्र, संशोधन संस्था, महसूल, पंचायत समिती, पशुसंवर्धन, वन विभाग, बँकांचे अधिकारी यांचा समावेश राहिल. या पंधरवाड्यात कृषि व कृषि संलग्न विभागाचे तंत्रज्ञान व योजनांची माहिती शेतकऱ्यांना देऊन खरीप हंगामाच्या पार्श्वभूमीवर त्यांना आधुनिक तंत्रज्ञानाचा अवलंब करण्याचे मार्गदर्शन करण्यात येईल. “उन्नत शेती - समृद्ध शेतकरी” हा तंत्रज्ञान प्रचार व प्रसार पंधरवाडा आयोजनाची जबाबदारी जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी व प्रकल्प संचालक, आत्मा यांची राहिल. सदर पंधरवाड्याच्या अंमलबजावणीबाबत आयुक्त (कृषि) यांनी सविस्तर सूचना क्षेत्रीय कार्यालयांना द्याव्यात.

४.३. शेतकरी प्रशिक्षण व सहली :

सर्व केंद्र व राज्य पुरस्कृत योजनांमध्ये मोठ्या प्रमाणावर शेतकरी प्रशिक्षणाचे व सहलीचे आयोजन केले जाते. सदर योजनांतर्गत शेतकरी प्रशिक्षणाचा कार्यक्रम प्राधान्याने कृषि विद्यापीठ, कृषि विद्यापीठांतर्गत संशोधन केंद्र, केंद्र शासनाच्या संस्था, कृषि विज्ञान केंद्र, शासकीय कृषि महाविद्यालय इ. शासकीय संस्थांमध्ये आयोजित करावा व या संस्थांकडे प्रशिक्षणाची सुविधा उपलब्ध झाली नाही तर कृषि चिकित्सालयाच्या ठिकाणी देखील प्रशिक्षण आयोजित करण्यात यावे.

- ४.३.१. प्रकल्प संचालक (आत्मा) यांनी आपापल्या जिल्ह्यातील शेतकऱ्यांसाठी सर्व प्रशिक्षण व सहलींचे आयोजन करावे व संचालक, आत्मा यांनी याबाबत सविस्तर सूचना निर्गमित करून या कामाचे राज्यस्तरावरून संनियंत्रण करावे.
- ४.३.२. विविध योजनांतर्गत ज्या शेतकऱ्यांची पिक प्रात्यक्षिकांकरिता निवड झालेली आहे त्याच शेतकऱ्यांना / शेतकरी गटांना प्राधान्याने प्रशिक्षित करण्याचे नियोजन करण्यात यावे. प्रत्येक प्रशिक्षण गटामध्ये कमाल १०० शेतकऱ्यांचा समावेश असावा. अशाप्रकारे, या वर्षात राज्यात प्रचलित योजनांतर्गत शेतकऱ्यांना शास्त्रज्ञांमार्फत प्रशिक्षण देण्याचे नियोजन करण्यात यावे.
- ४.३.३. सदर प्रशिक्षण त्या-त्या तालुक्यातील प्रमुख पिकांसाठी संबंधित विषयाचे शास्त्रज्ञ, त्या विषयातील अत्युच्चम उत्पादकता असलेले शेतकरी व पुरस्कार प्राप्त शेतकरी यांच्या सहभागानेच आयोजित करण्यात यावे.
- ४.३.४. प्रशिक्षण आयोजनाचे सर्व अनुदान हे उपरोक्त शासकीय संस्थांना इलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने/ धनादेश / धनाकर्षाद्वारे अदा करण्यात यावे आणि लाभार्थी शेतकऱ्यांना प्रशिक्षण स्थळी घेवून जाण्याचा व परत आणण्याचा खर्च कृषि विभागामार्फत अदा करण्यात यावा.

४.४. सूक्ष्म सिंचन:

- ४.४.१. सन २०१८-१९ मध्ये सूक्ष्म सिंचन कार्यक्रमासाठीच्या निधीत वाढ करण्याचे शासनाचे नियोजन आहे. त्याकरिता वर्षाच्या सुरुवातीपासून शेतकऱ्यांना ऑनलाईन अर्ज करण्याची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात यावी व योजनेची प्रगती पाहून अर्ज सादर करण्याची अंतिम मुदत १५ मार्च, २०१९ पर्यंत वा अन्य कोणत्याही तारखेपर्यंत देण्यात यावी.
- ४.४.२. या योजनेकरिता सूक्ष्म सिंचन संच उत्पादक कंपन्यांची ऑनलाईन नोंदणी / नुतनीकरण प्रणाली सुरु करण्यात येत असून सर्व इच्छुक कंपन्यांनी या ऑनलाईन प्रणालीद्वारे आपली नोंदणी / नुतनीकरण करून घ्यावे.
- ४.४.३. या वर्षीपासून सूक्ष्म सिंचन योजनेकरिता ऑनलाईन अर्ज प्रणालीमध्ये सुधारणा करण्यात आल्या असून शेतकऱ्यांना शासनास सादर करावयाच्या कागदपत्रांची संख्या कमी करण्यात आली आहे. त्याचप्रमाणे, ई-टिबक प्रणालीवर अर्ज सादर करण्यापासून लाभार्थ्याला अनुदान अदा करण्याची कार्यवाही ऑनलाईन ठेवण्यात येईल व शेतकऱ्यांना कृषि विभागाच्या कार्यालयाकडे प्रत्यक्ष कागदपत्र सादर करण्यास आदेशित करू नये.
- ४.४.४. लाभार्थ्यांनी ऑनलाईन अर्ज सादर केल्यानंतर स्वयंचलित संगणकीय प्रणालीद्वारे शेतकऱ्यांना उपलब्ध अनुदानाच्या मर्यादेत ऑनलाईन प्रणालीवरील प्राप्त अर्जांची पडताळणी करून पूर्व-संमती तालुका कृषि अधिकाऱ्यांमार्फत प्रदान करण्यात यावी तसेच, ऑनलाईन प्रणालीद्वारे लाभार्थ्यांच्या मोबाईलवर लघुसंदेश देखील पाठविण्यात यावा.

- ४.४.५. लाभार्थी शेतकऱ्यांनी पूर्व-संमती मिळाल्यापासून १ महिन्याच्या कालावधीत सूक्ष्म सिंचन संच बसविणे आवश्यक राहिल अन्यथा, त्याची पूर्व-संमती संगणकीय प्रणालीद्वारे आपोआप रद्द होईल. अशाप्रकारे ज्या शेतकऱ्यांचा अर्ज रद्द होईल त्यांना पुनःश्च नव्याने अर्ज करण्याची सुविधा उपलब्ध राहिल.
- ४.४.६. लाभार्थी शेतकऱ्यांनी पूर्वसंमती मिळाल्यापासून १ महिन्याच्या कालावधीत सूक्ष्म सिंचन संच बसवावा व तदनंतर ऑनलाईन प्रणालीवर संपूर्ण प्रस्ताव व देयक (Invoice) अपलोड करून लाभार्थ्यांने आपला प्रस्ताव अनुदानासाठी सादर करावा.
- ४.४.७. लाभार्थी शेतकऱ्यांना जलदरित्या अनुदान वितरीत करण्याच्या उद्देशाने यावर्षी पासून सूक्ष्म सिंचन योजनेंतर्गत प्रस्ताव मंजुरीचे टप्पे कमी करण्यात आले आहेत. त्यानुसार, लाभार्थ्यांने ऑनलाईन प्रणालीवर प्रस्ताव व देयक (Invoice) अपलोड केल्यानंतर खालील अधिकारी - कर्मचाऱ्यांनी पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करावी -
- अ. तालुका कृषि अधिकाऱ्यांनी त्यांच्याकडे ऑनलाईन प्रणालीवर प्राप्त सर्व अर्जांची तपासणी करून ७ दिवसांत संबंधित कृषि पर्यवेक्षकांना मोका तपासणीसाठी आदेशित करावे.
- आ. कृषि पर्यवेक्षकांनी त्यांना तालुका कृषि अधिकाऱ्यांनी आदेशित केल्यापासून १० दिवसांच्या आत संबंधित लाभार्थ्यांनी बसविलेल्या संचाची १००% प्रकरणांची मोका तपासणी करावी व मोका तपासणी अहवाल संगणकीय प्रणालीवर अपलोड करावा.
- इ. कृषि पर्यवेक्षकांकडून प्राप्त मोका तपासणी अहवाल व लाभार्थ्यांने ऑनलाईन प्रणालीवर सादर केलेल्या प्रस्तावाची छाननी करून तालुका कृषि अधिकाऱ्यांनी लाभार्थी शेतकऱ्यास अनुज्ञेय ठरणाऱ्या अनुदानाच्या रकमेची परिगणना करून लाभार्थ्यांना अनुदान अदा करण्याचा प्रस्ताव थेट जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकाऱ्यांना सादर करावा.
- ई. तालुका कृषि अधिकाऱ्यांमार्फत अनुदान अदा करण्याबाबत प्राप्त झालेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने, सूक्ष्म सिंचन योजनेच्या जिल्हास्तरावरील PFMS प्रणालीशी संलग्न केलेल्या बँक खात्यातून जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकाऱ्यांनी लाभार्थ्यांना त्यांच्या राष्ट्रीयीकृत बँकेमधील आधार संलग्न बँक खात्यामध्ये अनुदान वर्ग करावे.
- उ. उप-विभागीय कृषि अधिकारी, जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकाऱ्यांनी व विभागीय कृषि सह संचालकांनी संपूर्णतः योजनेचे संनियंत्रण व पर्यवेक्षण करावे.

४.५. कृषि यांत्रिकीकरण:

राज्यातील वाढत्या लोकसंख्येबरोबर घटत असलेली जमीन धारणा, बैलांची लक्षणीयरित्या कमी झालेली संख्या, शेती कामासाठी मजुरांची घटलेली संख्या व वाढते मजुरीचे दर, खरीप हंगामात पेरणीसाठी मिळणारा अल्प कालावधी व राज्यातील पिकांमध्ये, फळबागांमध्ये असलेली विविधता, या पार्श्वभूमीवर स्थानिक परिस्थितीनुरूप कृषि यांत्रिकीकरणास मोठ्या प्रमाणात चालना देण्याच्या दृष्टीने राज्य शासनाने सन २०१७-१८ मध्ये “उन्नत शेती - समृद्ध

शेतकरी मोहिमेंतर्गत” निधी उपलब्ध करून दिला होता. चालू वर्षी देखील कृषि यांत्रिकीकरणाकरिता शासनाने भरीव निधी उपलब्ध करून देण्याचे ठरविलेले आहे.

त्यानुषंगाने, राज्यातील कृषि हवामान व जमिनीच्या प्रकारातील असलेली विविधता लक्षात घेऊन स्थानिक परिस्थितीनुरूप प्रमुख पिकांसाठी तसेच, फळबागा व भाजीपाला पिकांच्या मशागती / आंतर मशागतीकरिता लागणाऱ्या यंत्र सामुग्री व औजारं यांची यांत्रिकीकरण मोहिमेसाठी निवड करण्यात आलेली आहे.

४.५.१ सर्व प्रचलित योजनांमधील यांत्रिकीकरण घटकासाठी उपलब्ध असलेला निधी त्या-त्या योजनेच्या मापदंडानुसार खालील यंत्र / औजारांच्या खरेदीसाठी अनुज्ञेय ठरणारे अनुदान शेतकऱ्यांना देण्यासाठी विनियोगात आणण्यास मान्यता देण्यात येत आहे -

अ. ट्रॅक्टर / लहान ट्रॅक्टर :

शेतकऱ्यांना ८ ते २० अश्व शक्ती इंजिन क्षमतेच्या ट्रॅक्टरच्या खरेदीकरिता प्रचलित योजनांतर्गत अनुज्ञेय ठरणारे अनुदान देण्यात यावे तसेच, २० ते ७० अश्व शक्ती इंजिन क्षमतेच्या मर्यादेपर्यंत ट्रॅक्टर खरेदी करण्याकरिता कमाल रु. १.२५ लाख अनुदान मर्यादा लागू राहिल. सर्व प्रचलित योजनांमधील यांत्रिकीकरण घटकासाठी उपलब्ध असलेल्या / प्रत्यक्ष वितरीत होणाऱ्या एकूण निधीपैकी ४०% निधी ट्रॅक्टर / लहान ट्रॅक्टरच्या खरेदीकरिता शेतकऱ्यांना अनुदान देण्यासाठी विनियोगात आणण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

आ. कृषि यंत्र व औजारं:

प्रचलित योजनांमधील यांत्रिकीकरण घटकासाठी उपलब्ध असलेल्या एकूण निधीपैकी ६०% निधी कृषि यंत्र व औजारांच्या खरेदीकरिता शेतकऱ्यांना अनुदान देण्यासाठी विनियोगात आणण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. याअंतर्गत ट्रॅक्टर चलित / स्वयंचलित (Self Propelled) पुढील कृषि यंत्र व औजारांचा (Basket of Machines / Implements) समावेश राहिल -

“पॉवर टिलर, रोटाव्हेटर, मोगडा (कल्टीव्हेटर), सर्व प्रकारचे प्लांटर (खत व बी टोकन यंत्र), मळणी यंत्र, भात लावणी यंत्र (ट्रान्सप्लांटर), पॉवर विडर, रिपर व रिपर कम बाईंडर, भात मळणी यंत्र, मिनी भात मिल, दाल मिल व पूरक यंत्र संच (डी-स्टोनर, पॉलिशिंग, ग्रेडींग, पॅकिंग इ.), कापूस पन्हाटी श्रेडर, ऊस पाचट कुट्टी/श्रेडर/मल्वर, ट्रॅक्टर चलित फवारणी यंत्र (बूम स्प्रेअर), मिस्ट ब्लोअर, सबसॉईलर, ब्रश कटर”.

४.५.२ उक्त यादीतील आपल्या पसंतीच्या ट्रॅक्टर व यंत्र / औजारांची निवड करून खुल्या बाजारातून खरेदी करण्याची मुभा शेतकऱ्यांना देण्यात येत आहे.

४.५.३ संदर्भादिन शासन पत्र दि. ०२/०४/२०१८ मधील सूचनांच्या अनुषंगाने जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकार्यांनी सर्व प्रचलित योजनांखालील यांत्रिकीकरणाच्या निधीतून ट्रॅक्टर व उपरोक्त

यंत्र / औजारे उपलब्ध करून देण्यात येत असल्याबाबत प्रमुख वर्तमानपत्रांमध्ये जाहिरात प्रसिद्ध करावी व इच्छुक लाभार्थ्यांचे अर्ज मागवावेत. सदर जाहिरातीमध्ये संबंधित यंत्रांकरिता अनुज्ञेय असलेल्या अनुदानाचा तपशील देखील प्रसिद्ध करावा. सदर जाहिरातीमध्ये विविध योजनांकरिता जिल्ह्यास प्राप्त होणाऱ्या निधीच्या लक्षांकाच्या मर्यादेत लाभार्थ्यांची निवड करण्यात येईल अशी माहिती देखील प्रसिद्ध करावी तसेच, शेतकऱ्यांना अर्ज करण्याकरिता २० दिवसांचा अवधी द्यावा. याबाबत आयुक्त (कृषि) यांनी क्षेत्रीय यंत्रणांना सविस्तर सूचना निर्गमित कराव्यात.

- ४.५.४ शेतकऱ्यांना केवळ ट्रॅक्टर अथवा ट्रॅक्टरसह समरूप यंत्र / औजारांची (Matching Machines/Implements) निवड करण्याची मुभा राहिल तथापि, 'जे शेतकरी केवळ ट्रॅक्टर चलित यंत्र / औजारांकरिता अर्ज करतील त्यांनी अर्जासोबत त्यांच्याकडे ट्रॅक्टर असल्याबाबतचा पुरावा (आर.सी. बुक) सादर करणे अनिवार्य राहिल' याचा जाहिरातीमध्ये उल्लेख करावा. त्याचप्रमाणे, शेतकऱ्यांकरिता अर्जाचा विहित नमुना कृषि विभागाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून दिला असल्याचे जाहिरातीत नमूद करावे व त्या नमुन्यात शेतकऱ्यांना अर्ज करण्याचे सूचित करावे.
- ४.५.५ आयुक्त (कृषि) यांनी शेतकऱ्यांकरिता अर्जाचा नमुना विहित करावा व तो विभागाच्या संकेतस्थळावर तत्काळ उपलब्ध करून द्यावा. शेतकऱ्यांची अर्ज प्रक्रिया पूर्ण होण्याच्या कालावधीत आयुक्त (कृषि) यांनी सर्व जिल्ह्यांना विभागाच्या प्रचलित योजनांतर्गत यांत्रिकीकरणाचा आर्थिक लक्षांक कळवावा.
- ४.५.६ जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकार्यांनी त्यांना प्राप्त झालेल्या अर्जांपैकी पात्र लाभार्थ्यांची यादी कृषि विभागाच्या तालुका कृषि अधिकारी व जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी यांच्या कार्यालयात १० दिवसांमध्ये प्रसिद्ध करावी.
- ४.५.७ जिल्ह्यांना प्रचलित योजनेंतर्गत प्राप्त एकूण आर्थिक लक्षांकाच्या मर्यादेत पात्र लाभार्थ्यांची जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकार्यांची निवड करावी व लक्षांकाच्या १०% मर्यादेपर्यंत लाभार्थ्यांची प्रतीक्षा यादी ठेवावी. जिल्ह्याला प्राप्त आर्थिक लक्षांकापेक्षा जास्त अर्ज आल्यास लॉटरी पद्धतीने लाभार्थ्यांची निवड करावी.
- ४.५.८ निवडण्यात आलेल्या लाभार्थ्यांना तालुका कृषि अधिकार्यांनी पूर्वसंमती द्यावी व या लाभार्थ्यांनी एक महिन्याच्या कालावधीत यंत्र / औजारांची खुल्या बाजारातून खरेदी करणे आवश्यक राहिल अन्यथा, संबंधित अर्जदारांची पूर्वसंमती रद्द करण्यात यावी व प्रतीक्षा यादीतील पात्र अर्जदारास पूर्व संमती देण्यात यावी.
- ४.५.९ केंद्र व राज्य शासनाच्या अधिकृत सक्षम संस्थांनी ज्या यंत्र / औजारांचे रीतसर परिक्षण (Testing) करून ते BIS अथवा अन्य सक्षम संस्थांनी निश्चित केलेल्या प्रमाणकानुसार (Standards) असल्याचे प्रमाणित केले असेल त्याच यंत्र / औजारांची पूर्वसंमती प्राप्त

लाभार्थी शेतकऱ्यांनी खरेदी करावयाची आहे. यंत्र / औजारांचे रीतसर परिक्षण झाल्यानंतर संबंधित कंपनीने त्यांच्या सदर यंत्र / औजारांवर परिक्षण झाल्याबाबतचा मॉडेल क्र. व सांकेतिक क्रमांक कोरणे / Emboss करणे बंधनकारक राहिल व याबाबत मोका तपासणी करतेवेळी याबाबतची खातरजमा करावी. सदर सूचनेबाबत कृषि आयुक्तालयाच्या स्तरावरून सर्व कंपन्यांना अवगत करण्यात यावे तसेच, लाभार्थी शेतकऱ्यांना पूर्व-संमती प्रदान करतेवेळी याबाबतची स्पष्ट सूचना शेतकऱ्यांना देखील द्यावी.

४.५.१० पूर्वसंमती मिळालेल्या लाभार्थ्यांनी बाजारातील अधिकृत विक्रेत्याकडून यंत्र / औजारांची खरेदी करावी तसेच स्वतःच्या बँक खात्यातून इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने/ धनादेश / धनाकर्षाद्वारे विक्रेत्यास रक्कम अदा करणे बंधनकारक राहिल.

४.५.११ यंत्र / औजारांची खरेदी केल्यानंतर त्याबाबतचे देयक (Invoice), यंत्र / औजाराचे परिक्षण केल्याचे प्रमाणपत्र व इतर कागदपत्रांसह आपला अनुदान मागणीचा प्रस्ताव लाभार्थ्यांने मंडळ कृषि अधिकार्याकडे सादर करावा.

४.५.१२ लाभार्थ्यांनी खरेदी केलेल्या यंत्रांची / औजारांसाठी अनुदान मागणीचा प्रस्ताव सादर केल्यापासून १० दिवसांमध्ये मंडळ कृषि अधिकार्यांनी १००% मोका तपासणी करून आपला अहवाल शिफारशीसह तालुका कृषि अधिकार्याकडे तत्काळ सादर करावा.

४.५.१३ मंडळ कृषि अधिकार्यांकडून प्राप्त होणाऱ्या लाभार्थ्यांच्या प्रस्तावांची तालुका कृषि अधिकार्यांनी छाननी करून पात्र लाभार्थ्यांना अनुदान अदा करण्याची शिफारस उपविभागीय कृषि अधिकार्यांकडे करावी.

४.५.१४ उप विभागीय कृषि अधिकार्यांनी त्यांच्याकडे तालुका कृषि अधिकार्यांच्या शिफारशीसह परिपूर्ण प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर १० दिवसांच्या आत संबंधित लाभार्थ्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्यामध्ये अनुदान जमा करावे.

४.५.१५ कृषि यांत्रिकीकरण योजनेंतर्गत सर्व शेतकऱ्यांना अर्ज करण्याची मुभा देण्यात आली असली तरी ट्रॅक्टर अथवा यंत्र / औजारांच्या खरेदीसाठी कुटुंबातील (कुटुंब म्हणजे आई-वडील व त्यांच्यावर अवलंबून असलेली अविवाहित अपत्ये) एकापेक्षा जास्त सदस्यांची सोडतीमध्ये नावे आल्यास, त्यातील कोणत्याही एका सदस्यास यथास्थिती, ट्रॅक्टर अथवा यंत्र / औजारांच्या खरेदीसाठी अनुदान देय राहिल व अन्य सदस्यांची नावे वगळण्यात यावीत त्याकरिता, ज्या सदस्यांची नावे वगळावयाची आहेत त्यांच्याकडून लेखी संमतीपत्र घेण्यात यावे.

४.५.१६ कुटुंबातील आई-वडील अथवा त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या अविवाहित अपत्यांच्या नावे ट्रॅक्टर असल्यास आणि सदर कुटुंबातील अन्य सदस्यांने ट्रॅक्टर चालित यंत्र / औजारांसाठी अर्ज केला असल्यास अशा लाभार्थ्यांना सदर यंत्र / औजारांच्या खरेदीसाठी अनुदान अनुज्ञेय

राहिल, या करिता संबंधित लाभार्थ्यास कुटुंबातील सदस्याच्या नावावर ट्रॅक्टर असल्याचा पुरावा सादर करणे बंधनकारक राहिल.

४.५.१७ जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकाऱ्यांनी लाभार्थ्यांची निवड करावी व विभागीय कृषि सह संचालकांसह सर्व योजनांमधील यांत्रिकीकरण कार्यक्रमाचे संनियंत्रण करावे.

४.६. अन्य पायाभूत व भौतिक सुविधा:

कृषि विभागामार्फत राज्यातील शेतकऱ्यांना सामुदायिक शेततळे, कांदाचाळ, शेडनेट, ग्रीन हाऊस, प्लास्टिक अस्तरीकरण (लाईनिंग) व अन्य पायाभूत / भौतिक सुविधा निर्मितीकरिता प्रचलित योजनांच्या माध्यमातून अर्थसहाय्य करण्यात येते. सदर बाबींच्या अंमलबजावणी बाबत पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी -

४.६.१ सन २०१८-१९ मध्ये कांदाचाळ, शेडनेट, ग्रीन हाऊस या बाबींसाठीच्या निधीत वाढ करण्याचे शासनाचे नियोजन आहे. त्याकरिता वर्षाच्या सुरुवातीपासून वर्ष अखेर पर्यंत शेतकऱ्यांना हॉर्टनेट प्रणालीद्वारे ऑनलाईन अर्ज करण्याची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे.

४.६.२ लाभार्थ्यांनी ऑनलाईन अर्ज सादर केल्यानंतर स्वयंचलित संगणकीय प्रणालीद्वारे शेतकऱ्यांना उपलब्ध अनुदानाच्या मर्यादेत ऑनलाईन पूर्वसंमती प्रदान करण्यात येईल तसेच, लाभार्थ्यांच्या मोबाईलवर लघुसंदेश देखील पाठविण्यात येणार आहे व लक्षांकाच्या सुमारे १०% मर्यादेपर्यंत लाभार्थ्यांची प्रतीक्षा यादी ठेवावी.

४.६.३ पूर्वसंमती मिळाल्यापासून २ महिन्यांच्या कालावधीत शेतकऱ्यांनी मंजूर बाबींची उभारणी / निर्मिती करणे आवश्यक राहिल, अन्यथा त्यांची पूर्वसंमती संगणकीय प्रणालीद्वारे आपोआप रद्द होऊन प्रतीक्षा यादीतील पुढील पात्र लाभार्थ्यांची निवड करण्यात येईल. अशाप्रकारे ज्या शेतकऱ्यांचा अर्ज रद्द होईल त्यांना पुनःश्च नव्याने अर्ज करण्याची सुविधा उपलब्ध राहिल.

४.६.४ मंजूर बाबींकरिता पूर्वसंमती मिळाल्यापासून २ महिन्यांच्या कालावधीत शेतकऱ्यांनी अनुदानाचा प्रस्ताव सर्व कागदपत्रांसह तालुका कृषि अधिकारी कार्यालयास सादर करावा तसेच ऑनलाईन प्रणालीवर देयक (Invoice) अपलोड करावे.

४.६.५ लाभार्थी शेतकऱ्यांना जलदरित्या अनुदान वितरीत करण्याच्या उद्देशाने या वर्षीपासून प्रस्ताव मंजुरीचे टप्पे कमी करण्याच्या दृष्टीने संचालक (MSHMPB) यांनी क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांना सविस्तर सूचना निर्गमित कराव्यात. -

५. फलोत्पादनाच्या प्रचलित योजनेंतर्गत विविध फळबागांच्या लागवडीसाठी प्रचलित कार्यपद्धती नुसार लाभार्थी शेतकऱ्यांना अनुदान प्रदान करण्यात यावे.

६. उपरोक्त मार्गदर्शक सूचना या सर्व योजनांमधील सामाईक घटकांच्या अंमलबजावणी करिता विहित करण्यात येत आहेत. आयुक्त (कृषि) यांनी व संबंधित कृषि संचालकांनी उपरोक्त मार्गदर्शक सूचनांच्या अनुषंगाने अधिक स्पष्टीकरणात्मक सूचना देण्याची आवश्यकता असल्यास

- त्या स्वतंत्रपणे द्याव्यात तथापि, सदर सूचना या शासन निर्णयातील मूळ मार्गदर्शक सूचनांशी सुसंगत असाव्यात.
७. त्याचप्रमाणे, सर्व केंद्र पुरस्कृत योजनांच्या मार्गदर्शक सूचनांमध्ये कोणताही परस्पर फेरबदल करून क्षेत्रीय यंत्रणांना सूचना निर्गमित करू नयेत तथापि, योजनेच्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांमध्ये अंशतः बदल करावयाचा असल्यास सदर बदल शासनाच्या पूर्वमान्यतेनेच करण्यात यावा.
८. चालू वर्षी दि. २ मे, २०१८ पासून शेतकरी कल्याण दिवस साजरा करावयाचा आहे. या दिवसापासून या शासन निर्णयामध्ये नमूद केल्यानुसार चालू वर्षी हाती घ्यावयाच्या बाबींचे खरीप हंगामाकरिता नियोजनाचे काम सुरु करावे. त्यामध्ये, विविध पिकांकरिता तंत्रज्ञान निश्चिती, कृषि विद्यापीठांच्या शास्त्रज्ञांशी समन्वय साधून योजनांच्या अंमलबजावणीचे नियोजन, विविध योजनांतर्गत लाभार्थ्यांचे अर्ज मागविणे, लाभार्थ्यांची निवड करणे, गटांची निवड करणे, क्षेत्रीय यंत्रणेतील अधिकारी - कर्मचाऱ्यांना जबाबदारीचे वाटप करणे, विविध माहिती व अहवाल संकलित करण्याच्या विवरण पत्रांचा विहित करणे, क्षेत्रीय अधिकारी - कर्मचाऱ्यांचे प्रशिक्षण इ. कृषि नियोजन विषयक कामकाज करण्यात यावे.
९. आयुक्त (कृषि) व संबंधित कृषि संचालकांनी सर्व प्रचलित योजनांतर्गत घटकांच्या / बाबींच्या अंमलबजावणी करिता आवश्यकतेप्रमाणे अर्जांचा नमुना, प्रस्तावासोबत सादर करावयाची कागदपत्रे, कामाची गुणवत्ता व दर्जा राखण्यासाठी अधिकाऱ्यांना कामाचे संनियंत्रण / तपासणीचे प्रमाण ठरवून देणे व तपासणी अहवालाचा नमुना इ. तपशील स्वतंत्रपणे विहित करावा. उपरोक्त सर्व बाबींविषयी आयुक्त (कृषि) यांच्या कार्यालयातून देण्यात येणाऱ्या सूचना कृषि विभागाच्या संकेतस्थळावर देखील उपलब्ध करून द्याव्या.
१०. सर्व प्रचलित योजनांतर्गत ज्या बाबींकरिता थेट लाभ हस्तांतरणाद्वारे (DBT) लाभार्थ्यांना अनुदान अदा करावायचे आहे त्याबाबतीत लाभार्थ्यांचे Biometric Verification करावे व नंतर अनुदान प्रत्यक्ष लाभार्थ्यांच्या खात्यात जमा करण्याची कार्यवाही करावी. त्यानुषंगाने आयुक्त (कृषि) यांनी सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी व तालुका कृषि अधिकाऱ्यांच्या कार्यालयांमध्ये Biometric Machines उपलब्ध करून द्याव्यात व त्याकरिता प्रचलित योजनांतर्गत प्रशासकीय व आकस्मिक निधीचा विनियोग करावा.
११. आयुक्त (कृषि) व कृषि संचालकांनी सर्व प्रचलित योजनांतर्गत जिल्हा निहाय लक्षांक क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांना कळवावा व सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकाऱ्यांनी जिल्हयास प्राप्त लक्षांकाचे तालुका निहाय वाटप करावे.
१२. चालू वर्षापासून कृषि विभागाच्या प्रचलित योजनांतर्गत विविध निविष्ठा / बाबींसाठी शेतकऱ्यांना त्यांच्या राष्ट्रीयकृत बँकेतील आधार संलग्न बँक खात्यावर अनुदान अदा करण्यात येणार आहे.

त्याचप्रमाणे, सक्षम संस्थांनी परिक्षण करून यंत्र / औजार प्रमाणकांनुसार असल्याचे प्रमाणपत्र दिले असल्यास यांत्रिकीकरण घटकांतर्गत अनुदान देय राहणार आहे.

सबब, शेतकऱ्यांनी तत्काळ आधार क्रमांक मिळवून तो त्यांच्या बँक खात्याशी संलग्न करून घेण्याबाबत तसेच, शेतकऱ्यांनी अधिकृत विक्रेत्यांकडून यंत्र / औजारांची खरेदी करतेवेळी देयकासोबत सदर यंत्र / औजारांचे सक्षम संस्थेने परिक्षण करून घेऊन ते प्रमाणकांनुसार असल्याबाबत दिलेल्या प्रमाणपत्राची छायांकित प्रत देखील घ्यावी याबाबत आयुक्त (कृषि) यांनी विविध प्रसार माध्यमांद्वारे शेतकऱ्यांमध्ये जनजागृती करावी तसेच, याबाबत वृत्तपत्रांद्वारे जाहिरात तत्काळ प्रसिद्ध करावी. त्याचप्रमाणे, सर्व अधिकृत विक्रेत्यांनी देखील लाभार्थी शेतकऱ्यांना देयकासोबत संबंधित यंत्र / औजाराचे सक्षम संस्थेने प्रदान केलेल्या परिक्षण प्रमाणपत्राची प्रत देण्याबाबत आयुक्त (कृषि) यांनी सुचना द्याव्यात.

१३. सर्व प्रचलित योजनेतील घटकांच्या / बाबींच्या अंमलबजावणी दरम्यान त्या-त्या योजनेमध्ये केंद्र / राज्य शासनाने विहित केलेल्या प्रमाणात अनुसूचित जाती व जमाती, अत्यल्प व अल्प भूधारक शेतकरी, महिला शेतकऱ्यांचे / लाभार्थ्यांच्या निवडीबाबत व अनुज्ञेय अनुदानाचे विहित केलेले प्रमाण राखण्यात यावे.

१४. उन्नत शेती - समृद्ध शेतकरी मोहिमेंतर्गत हाती घेण्यात येणाऱ्या विविध बाबींचे त्रयस्थ संस्थेकडून परिक्षण (Third Party Audit) करण्याचा शासनाचा मानस असून त्यादृष्टीने आयुक्त (कृषि) यांनी प्रचलित योजनांतर्गत प्रशासकीय व आकस्मिक खर्चाच्या तरतुदीतून कोणकोणत्या बाबींचे त्रयस्थ संस्थेकडून परिक्षण करण्यात यावे याचा तपशील सादर करावा तदनंतर विविध बाबींचे त्रयस्थ संस्थेकडून परिक्षण करण्याची कार्यपद्धती विहित करण्यात येईल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८०४२७१२०६४८८९०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(श्रीकांत चं. आंडगे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्य मंत्री, मंत्रालय, मुंबई
२. मा. मंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय, मुंबई
३. मा. राज्यमंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव
४. मा. विरोधी पक्षनेता विधान सभा/ विधान परिषद, विधान भवन, मुंबई.

५. सर्व मा. संसद सदस्य/ महाराष्ट्र विधानसभा सदस्य/ महाराष्ट्र विधानपरिषद सदस्य.
६. मा. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
७. अ.मु.स. (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
८. अ.मु.स. (नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. प्र. स. (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१०. प्रकल्प संचालक, नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प, मुंबई
११. विभागीय आयुक्त (सर्व)
१२. आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१३. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य फलोत्पादन व औषधी वनस्पती मंडळ, पुणे
१४. कुलगुरु (सर्व कृषि विद्यापीठ), महाराष्ट्र राज्य
१५. व्यवस्थापकीय संचालक, महाबीज, अकोला.
१६. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य कृषि औद्योगिक विकास महामंडळ, मुंबई.
१७. महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, पुणे
१८. जिल्हाधिकारी (सर्व)
१९. मुख्य कार्यकारी अधिकारी (सर्व जिल्हा परिषद)
२०. सर्व उप सचिव (कृषि), कृषि, पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२१. कृषि संचालक (सर्व) / कृषि सह संचालक (सर्व), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
२२. विभागीय कृषि सह संचालक (सर्व)
२३. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी (सर्व)
२४. प्रकल्प संचालक (आत्मा), (सर्व)
२५. माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई
२६. महालेखापाल, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१, मुंबई
२७. महालेखापाल, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-२, नागपूर
२८. निवड नस्ती (कार्यासन १४ - अ).